

MALATYA TÜMÜLÜSLERİ HAKKINDA BİR DEĞERLENDİRME

Çağatay YÜCEL

Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
cagnar21@gmail.com

ÖZET

Bu makale Malatya iline ait tümülüslerin tanıtımını yapmak ve Anadolu topraklarına kattıkları zenginliği aktarmaktır. Genel anlamda Tümülüslerin Anadolu'da kronolojik olarak ortaya ıkışları: Erken Frig, Lidya, Greko-Pers, Hellenistik ve Erken Roma döneminde yapılmışlardır. Anadolu'da Tümülüs geleneğinin önemli bir ayağı olan Malatya ilinde bilimsel anlamda sistematik olarak kurtarma kazısı yapılan tek tümülüs Darende ilçesi Yenice Kasabası sınırları içerisinde yer alan Maşattepe tmlsdr. Malatya ilimizin sınırları içerisinde bulunan diğer tümülüslerin büyük bir çoğunluğu kaçak kazılar sonucunda defineciler tarafından yağmalanmış olmalarına, kültürel zenginliğimizin baltalanmasına dikkat ekmektir.

Anahtar Kelimeler: Tümülüs, yığma mezar, Maşattepe, l gmme.

SUMMARY

This article is about introducing the tumuli belonging to the province of Malatya and conveying the richness of the people that they put to the Anatolian lands. Chronological emergence of the tumuli in Anatolia in general terms: Early Phrygian, Lydian, Greco-Persian, Hellenistic and Early Roman period. The only tumulus which was systematically rescue excavated in scientific sense in the province of Malatya which is an important foot of the tumulus tradition in Anatolia is Maşattepe tumulus located in the Yenice Township of Darende district. The vast majority of other tumuli within the borders of Malatya are to be looted by illegal diggers as a result of illegal excavations and to attract attention to the undermining of our cultural wealth.

Key words: Tumulus, mound tomb, Maşattepe, burial.

GİRİş

Anadolu'da Tümülüsler Arkaik ağ'ın başlarından itibaren görülmeye başlanmıştır. Kral ve kral ailesi için, önce zemin üzerine inşa edilen mezar odası, sonra üstüne yığılan toprak veya taşlardan oluşturulan yapay tepe tipi anıt mezarlardır (Avşar, 2012:1). Bu mezarlar çağının mimarları tarafından inşa edilirdi. Kral ya da kral ailesinden ölen fertler kullandıkları muhtelif eşyaları ve hediye edilen eşyaları ile birlikte, inşa edilen taş ya da ahşap oda içine ceset ile birlikte konulurdu (kse, 2005, 1). Tümülüsler, gerek dolgu katmanında gerekse mezar odalarında birçok yapısal unsura sahiptirler. Bunlar; krepis¹, dromos², n avlu, sundurma, n oda, asıl mezar odası, üst örtü sisteminden oluşmaktadır (ztekin, 2006: 6).

¹ Tümülüslerde yığma toprağının akmasını ve dağılmasını önlemek için kullanılan basamaktır.

Tümülüslerin Kökeni: Tümülüs geleneğini yapısal form olarak değerlendirildiğinde; kurgan, megalit anıt ve dolmenler ile yakın benzerlikler taşıdığı görülür (Avşar, 2012:3). *Kurgan* kavram olarak; Türkçe “korumak” fiilinden gelen, mezarı koruyan anlamında kullanılmaktadır (Öztekin, 2006:6). Kurgan, kist mezar (sanduka/sandık mezar) veya mezar odası üzerine geniş bir daire biçiminde toprak veya taş yığılarak oluşturulan tümsek olarak tanımlanmaktadır (Belli, 2003, 11). Kavramlardan bir diğeri olan *megalit anıt*, etimolojik olarak “megalit” kelimesinden, “megalit” kelimesi ise Helence “mega” ve “lithos” kelimelerinden türetilmiş olup, büyük taş anlamını taşımaktadır (Öztekin, 2006: 5).

Tümülüsler Anadolu’da ilk kez MÖ 8. yy’ın ikinci yarısında Gordion Nekropolü’nde görülmektedir (Avşar, 2012:5). Frigler’e ait olan Tümülüs geleneği, Friglerin Trakya üzerinden Anadolu’ya girdikleri tezi ışığında, kökenlerini Trakya ve Doğu Avrupa üzerinde aramaktadır. Söz konusu bölgede birçok Tümülüs keşfedilmiştir. Ancak mevcut Tümülüsler, Gordion Tümülüslerinden çok daha geç tarihidir. Bundan dolayı, Anadolu’nun kültür tarihine ilişkin konu olan Tümülüsleri, öncelikle yapısal olarak değerlendirilmesi yerinde olacaktır. İçerisinde kist ya da oda tipi mezar barındıran suni taş ya da toprak tepe olarak tanımlanan Tümülüsler bir ölü gömme geleneğidir.

MÖ 8. yy’ın ikinci yarısından itibaren Orta Anadolu’da görülmeye başlayan tümülüs yapıları ölü gömme geleneği, çok ani ve hızlı bir gelişim göstermiştir. Latince “tumulo” “tumulus”, Almanca “hügelgrab” veya İngilizce “barrow” veya “tumulus” olarak isimlendirilen tümülüsler, içerisinde taş sanduka ya da oda tipi mezar barındıran suni taş ya da toprak tepe olarak tanımlanmaktadırlar (Harpers, 1879: 1913).

Tümülüsler, megalit anıt ve kurganlarla büyük benzerlik taşımaktadır. Megalit anıtlar, MÖ 4. binin ikinci yarısında Karadeniz’in batısından Avrupa içlerine ve Britanya’ya yayılırken, kurganlar diğer taraftan Balkanlar’a doğru yayılmıştır. Nitekim Britanya’da MÖ 4. binin sonlarında görülmeye başlayan megalitler, Balkanlar’da ise Tunç Çağı’yla birlikte görülmeye başlanır. Trakya’da MÖ 1.300-MÖ 700 yılları arasında boyutları küçülen ve yalnızca dolmenler olarak karşımıza çıkan megalit anıtlar, MÖ 8. yy’ın ikinci yarısından itibaren İç Anadolu Bölgesi’nde Tümülüslere dönüşür. MÖ 8. yy’ın ikinci yarısında Erken Frig Dönemi’yle birlikte Orta Anadolu’da Gordion nekropolünde ortaya çıkan tümülüs geleneği, MÖ 7. yy’ın sonlarına doğru Lidya Krallık Dönemi’nde Batı Anadolu Bölgesi’nde, Greko-Pers Dönemi’yle birlikte ise Anadolu’nun farklı bölgelerine yayıldığı görülmüştür. Tümülüsler Hellenistik dönem’e ise, çok daha geniş bir coğrafyaya yayılmıştır (Sevin, 1982, 291).

MÖ I. bin içerisindeki tümülüsler, yapısal unsurlarına göre çeşitli tiplere ayrılmaktadır. Frig tümülüs mezarları; dörtgen ve tek bölümden oluşan tamamen kapalı oda tipi mezarların yanı sıra, dörtgen ve üzeri açık olarak ahşap kalaslarla tek bölümden oluşan tekne tipi mezarlar ile taş duvarlarla çevrelenmiş taş yığma mezarlara sahiptir (Öztekin, 2006, 25). Lidya tümülüs mezarları; tek ya da üç odalı sanduka plan tipi ile dromos, sundurma ve mezar odasından oluşan tekne tipi mezarlar ile taş duvarlarla çevrelenmiş taş yığma mezarlara sahiptir. Greko-Pers mezarlarında ise; dromos, ön oda ve asıl mezar odasından oluşan plan tipi ile dromos, sundurma, ön oda ve asıl mezar odasından oluşan plan ve lahit mezarlar kullanılmıştır. Hellenistik dönemde; dromos, ön oda ve asıl mezar odasından oluşan plan tipinin yanı sıra hierothesionların³ kullanılmaya başladıkları görülür (Öztekin, 2006, 25).

Araştırma Tarihiçesi: Tümülüsler dünyanın birçok yerinde bulunmaktadır. Dünyanın birçok kıtasında bulunmalarına rağmen büyük bir bölümü birbirileriyle kronolojik ve kültürel bağlantısı

² Helence kökenli bir kelime olup, mezar odasına geçişi sağlayan dar ve uzun yol anlamındadır.

³ Hierothesion: içinde kutsal bir şey saklanan yer anlamındadır.

bulunmamaktadır. Anadolu'da ise Trakya, Ege, Marmara, Akdeniz, Güneydoğu Anadolu, İç Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgesi'nde görülür. Bu bölgelerde görülen Tümülüslerde kültürel bağlantı söz konusudur.

Anadolu'da Tümülüslerle ilgili olarak ilk sistematik kazılar, Bintepe'de 1853 yılında İzmir'in Alman Konsolosu Spiegelthal tarafından Alyattes Tümülüsü'nde yapılmıştır (Avşar, 2012:28). Daha sonra 1900 yılında Frigler'e ait Gordion'daki tümülüsler Gustar Körte ve Alfred Körte kardeşler tarafından başlatılmıştır. Gordion'da I, II, III, IV, V olarak adlandırdıkları Frig tümülüslerinde yapmış oldukları araştırmalar ile bize Friglerin anıtsal mezarları hakkında ilk detaylı bilgileri vermişlerdir (Körte ve Körte, 1904:68; Avşar, 2012:28).

1926 yılında ise Milli Eğitim Bakanlığı adına T.H. Makridi Bey tarafından Ankara Tümülüslerinin ilk safhasını başlatmıştır (Erdoğan, 2007:10). 1928 yılında F. F. Schmidt Alishar'ın kuzeybatısında yer alan Kerkenezdağ'da altmış dokuz tümülüsün dördünde araştırma yapmıştır (Erdoğan, 2007:10).

Doğu Trakya Tümülüsleri üzerine ilk sistemli kazı ve araştırmalar Cumhuriyetin ilk dönemlerinde başlamıştır. 1936-1939 yılları arasında Prof. Dr. Arif Müfid Mansel tarafından özellikle Kırklareli merkez ilçe ve Vize İlçesi civarlarındaki tümülüslerde kazı çalışmaları yapılmıştır (Yıldırım, 2008:64).

1945 yılında Tahsin Özgüç ve Mahmut Akok, Ankara Anıtkabir alanında 1 ve 2 nolu Tümülüs olarak adlandırılan Frig Tümülüslerini kazmışlardır. 1950 yılında Pennsylvania Üniversitesi Müzesi adına Rodney S. Young başkanlığındaki kazı heyeti Gordion Tümülüs kazılarında ikinci safhayı başlatmıştır (Erdoğan, 2007: 11).

1962-1966 yılları arasında, Lidyalılara ait Gyges Tümülüsü'nde *Sardes Amerikan Kazı Ekibi* tarafından kazı çalışmaları yapılmış ve uzunluğu 90m. kadar olan kireçtaştan yapılmış bir krepis bulunmuştur (Avşar, 2012:28).

Malatya Tümülüs Mezarların Yapımı

Tümülüslerin büyük bir bölümünde; ana toprağa derin çukurlar açılıyor, bu çukurlar içine ağaç mezar odaları inşa ediliyordu, daha sonra ise bu ağaç mezar odasının dıştan bütün etrafı moloz taşlar ile dolduruluyordu. Ceset, ağaç mezar odasına konulduktan ve ölü hedyeleri yerleştirildikten sonra üstüne çatı örtülüyor ve çatının üzerine de büyük bir taş yığını konulup, bunun üzerine de toprak veya kil yığılmak suretiyle Tümülüs meydana getiriliyordu (Erdoğan, 2007:44). Bununla birlikte bazı tümülüslerde ağaç mezar odasının yerini taşlardan inşa edilen mezar odaları almaktadır. Ayrıca ölü gömme adetleri bakımından da Tümülüslerde bazı ayrılıklar vardır. Gerek gömme tarzında gerekse mezar eşyalarında bu farklılıkları görmek olasıdır (Erdoğan, 2006: 18).

MALATYA TÜRÜLÜSLERİ

Bu çalışmanın amacı Malatya il ve ilçelerinde yer alan tümülüsler ile ilgili bir farkındalık ve duyarlılık yaratmaktır. Doğu Anadolu Bölgesi'nde yalnızca Malatya'da bulunan tümülüsler, Malatya tarihi açısından çok önemlidirler. Malatya'daki tümülüslerle ilgili şüana kadar maalesef bir çalışma yapılmamıştır. Yapılan çalışma ve düzenlemeler kaçak kazılar sonucunda fark edilmiştir. Bilimsel olarak kazılan ve içindeki eserlerle elde edilen tek Tümülüs 1984 Malatya Müzesi tarafından kurtarma kazısı olan Maşattepe Tümülüsü'dür (Resim 1). Malatya'daki tümülüslerin neredeyse tamamı soyulma tehlikesi geçirmiş ya da geçirilme tehlikesiyle karşı karşıyadırlar. Yapılması gereken birincil öncelik tescil edilmiş sit alanlarındaki tümülüslerin koruma altına alınması ve bilimsel kazılarının

gerçekleştirilmesidir. Çünkü bu yerler her gün soyulma tehlikesiyle karşı karşıyadırlar. Bu da Malatya'nın eşsiz tarihinin köklerine vurulan bir baltadır.

Yığma tepe Tümülüsleri I-II-III: Malatya'nın Arguvan ilçesinde Armutlu Mahallesi Yığmatepe mevkinde yer alırlar. I nolu tümülüsün yüksekliği 5 m. Olup, çapı 560 m.dir. Roma dönemine ait olduğu düşünülmektedir. Kaçak kazı ile taşları tümülüsün orta kenarına yığılmıştır. II nolu Tümülüs I nolu tümülüsün 180 m. Doğusunda yer alır. 16 m. Yüksekliğine olup, çapı 120 m. dir. Malatya yöresindeki en büyük tümülüstür. Üzeri siyah moloz taşlar ve kaya parçaları bulunmaktadır. Bu Tümülüs de Roma dönemine ait olduğu düşünülmektedir. III nolu Tümülüs II nolu tümülüsün 500 m. kadar kuzeydoğusunda yer alır. 30 m. çapında, 3,5 m. yüksekliğe sahiptir. Ortasında ve kenar alanlarında kaçak kazı izine rastlanılmıştır. Roma dönemine ait olduğu tahmin edilmektedir.

Alican Tümülüsü: Malatya'nın Yazıhan ilçesinde Alican Mahallesi sınırları içinde, Yazıhan-Kurşunlu yolunun 500 m. kuzeyinde yer alır. Yüzeyinde Roma dönemine ait seramik parçalarına rastlanılmıştır.

Kellerin Saylağı Tümülüsü: Malatya'nın Akçadağ ilçesinde Keller mahallesinde yer alır. Yan yana iki tümülüsten oluşmaktadır. Birinci tümülüs 2 m. yüksekliğe sahip olup, 20 m. çapındadır. Tümülüsün orta bölümü iş makinesiyle tahrip edilmiştir. İkinci tümülüs 33 cm yüksekliğinde olup, 3 m. çapındadır. MS 3. yy tarihlendirilmektedir.

Korucutepe Tümülüsü: Malatya'nın Darende ilçesinde Yenice mahallesinde yer alır. Maşattepe tümülüsünden sonra 16.09.1992 tarihinde Malatya Müzesi'nce kurtarma kazısı yapılmış olup, kaçak kazılardan dolayı herhangi bir buluntuya rastlanılmamıştır. Tümülüsün dikdörtgen planlı bir mezar odası vardır. 52 x 78 cm. ebadındaki dromostan mezar odasına girilmektedir. MS 1. yy tarihlendirildiği düşünülmektedir.

Maltepe I-II Tümülüsü: Malatya'nın Darende ilçesi Yenice mahallesinde yer alır. Maltepe I ve II tümülüsle yan yanadır. Tümülüslerde yoğun bir şekilde kaçak kazı çukurlarının olduğu tespit edilmiştir. Tümülüsün civar çevredeki örnekleriyle benzer yapıda olduğundan Roma dönemine tarihlendirilebilir.

Karaziyaret Tümülüsü: Malatya'nın Darende ilçesinin Yukarı Ulupınar mahallesinde yer alır. 3,5 m. yüksekliğinde olup, 35 x 40 m. çapındadır. Tümülüsün üst kısmı iki farklı moloz taş yığınlarıyla örtülmüştür. Tümülüsün farklı noktalarında 3 m. derinliğinde kaçak kazı çukurlarına rastlanılmıştır. Geç Roma dönemine tarihlendirilebilir.

Kışlayolu Tümülüsü: Malatya'nın Akçadağ ilçesinin Pınarlı mahallesinde yer alır. 2-2,5 m. yüksekliğe sahip olup, 25 m. çapındadır. Orta kısmı kaçak kazı yoluyla açılmıştır. Roma dönemine tarihlendirilmektedir.

Erecek Tümülüsleri: Malatya Yazıhan ilçesi Erecek tümülüsleri Kurşunlu kasabasına giden yolun Erecek köyü sınırları içerisinde yer almaktadır. Bölgede bulunan üç tümülüsün tamamı soyulmuştur.

Yukarıda adı geçen tümülüslerin dışında Malatya'da tescillenmiş olan Ballıkaya Roma tümülüsü (Hekimhan/Malatya), Çınar Köy Üçtepeler tümülüsleri (Yeşilyurt/Malatya), Yenice tümülüsleri (Yenice Beldesi/Darende/Malatya), Üçtepe tümüsleri (I-II-III) (Yazıhan/Malatya), Albasar tümülüsü (Hekimhan/Malatya), Taşhöyük tümülüsü (Hekimhan/Malatya), Çerkeztepe tümülüsü, (Akçadağ/Malatya), Gözbaba tümülüsü (Yeşilyurt/Malatya), Hanönü (Hantepe) tümülüsü (Darende/Malatya), İkitepe tümülüsü (Darende/Malatya) kaçak kazılarla ya soyulmuşlar ya da

soyulma tehlikesiyle karşı karşıyadırlar. Malatya'nın tarihi ve kültürel zenginliğini yansıtan bu antik mezarlar soyulmadan biran önce bilimsel kazılarla Malatya'ya kazandırılmaları gerekmektedir.

Malatya Maşattepe Tümülüsü

Malatya ili, Darende ilçesi, Yenice kasabası sınırları içerisinde bulunmaktadır (Resim 2 ve 3).

Mezar Odasının Mimarisi

Mezar; doğu yönündeki dromos ile buradan küçük bir kapı ile girilen dikdörtgen planlı bir mezar odasından oluşmaktadır. Mezar değişik ebatlarda düzgün kesme taşlardan yapılmıştır (Ayabakan, 1990: 50).

Dromos; 196 cm uzunluğunda, 137 cm genişliğinde, 183 cm yüksekliğinde olup, üstü beşik tonozludur. Dromostan 113x65 cm ebadında düz lentonlu küçük bir kapıdan mezar odasına girilmektedir.

Mezar odası 281 cm uzunluğunda, 217 cm genişliğinde, 296 cm yüksekliğinde olup; üstü beşik tonozla örtülüdür. Tabanı moloz taş ve toprak dolguludur. Odanın kuzey, güney ve batı duvarlarının orta seviyesinde birer yuvarlak kemerli niş vardır. Nişlerin üzerinde, duvarı çepeçevre dolaşan profilli bir friz yer almaktadır. Dışa doğru çıkıntılı olan beşik tonoz doğu-batı doğrultusunda uzanmaktadır. Mezar odasının çevresine, yığma toprağın kaymasını önlemek amacıyla bir sıra az düzeltilmiş iri taş blokları at nalı şeklinde dizilerek set oluşturulmuştur. Mezar odası ile bu set arasındaki boşluk moloz taşları ve çaytaşları ile karışık kum ile doldurulmuştur (Ayabakan, 1990: 50) .

Mezar Odasında Bulunan Eserler ve İskelet

Mezar odası ve içinde bulunan ölü hediyesi eşyalar insitu durumunda ele geçmiştir. Ancak ekskavatörle yapılan hafriyat sırasında kepeçenin tırnağının dokunmasıyla tonozdan düşen bir blok taş daha tabutu dağıtmış ve düşen taşın açtığı delikten iskeletin üzerine toprak akmıştır. Ayrıca duvar taşlarının iç yüzeyleri rutubet nedeniyle kısmen dökülmüştür. Bu döküntüler temizlenerek iskelet ve eşyalar açığa çıkarılmıştır. Mezar odasının güney duvarına bitişik ahşap tabut ve tabutun içerisinde başı doğuda olan, sırtüstü yatmış vaziyette bir kadın iskeleti bulunmuştur. Tabut 273 cm uzunluğunda, 42 cm genişliğinde, 33 cm yüksekliğindedir. Tahtaların bağlantısı ahşap geçme ve metal çivilerle sağlanmış olup, ancak dağılmış vaziyettedir. İskeletin boyu 168 cm olup; kemikleri büyük ölçüde sağlam kalmıştır (Ayabakan, 1990: 50-51).

İskeletin üzerindeki toprak temizlendikten sonra, üzerinde turuncu renkli ince küçük bir kumaş parçası, boyun hizasında tek bir altın küpe, sağ elinin yakınında, üzerinde sol profilden bir erkek başı bulunan yakut kaşlı altın erkek yüzüğü, sol elinin yakınında zümrüt kaşlı altın kadın yüzüğü, göbek üzerinde altın levha halinde ağız bağı, başının sol tarafında kapaklı gümüş ayna, dağılmış vaziyette kösele ve bronz aksamdan yapılmış küçük kutu, bız, ahşap tarak ile 3 adet kulak tıkacı bulunmuştur. Ayrıca başının sağ tarafında bulunan birçok cam parçası yapıştırılarak şişe olarak tümlenmiştir. Batı yöndeki duvarın nişi içerisinde bir tutam saç bulunan dağılmış vaziyette kâse formu örgü sepet bulunmuştur (Ayabakan, 1990: 51).

Buluntuların Envanteri

Pişmiş Toprak Vazo, Cam Şişeler, Cam Kase, Oniks Kase, Altın Ağız Bağı, Altın-Yakut Kaşlı Erkek Yüzüğü, Altın-Zümrüt Kaşlı Kadın Yüzüğü, Altın-Zümrüt Kaşlı Küpe (Tek), Gümüş Ayna, Ahşap Tarak, Kulak Tıkaçları (3 adet) (Ayabakan, 1990, 52-53) (Resim 4).

Tümülüsün Tarihi

Maşattepe tümülüsü ve mezar odasının mimari yapısı Kayseri il merkezinde bulunan Garipler tümülüsü mezar odasının mimarisi ile birçok yönden benzerlik göstermektedir. Aradaki fark; Garipler tümülüsü mezar odasının dromosunun olmaması, Maşattepe tümülüsünde ise dromosun mevcut olmasıdır. Garipler tümülüsü, içerisinde bulunan sikke nedeniyle Augustus (MÖ 27-Ms 14) dönemine tarihlenebilmektedir. Maşattepe tümülüsünde ise kesin tarih verilebilecek bir buluntu çıkmamıştır. Kısıtlı kaynak taraması sonucu mezarın içinden çıkan eserlerden yakut kaşlı altın erkek yüzüğü (üzerinde Hellenistik stilde sol profilden bir baş bulunmaktadır) ile oniks kâse, Geç Hellenistik-Erken Roma dönemine tarihlendirilebilir. Tümülüs M.S. 1. yüzyılın 2. yarısında yapılmış olmalıdır (Ayabakan, 1990: 53).

SONUÇ

Anadolu'da çok sayıda tümülüs keşfedilmiştir. Bunlardan bazıları koruma altına alınırken bazıları ne yazık ki talan edilmişlerdir. Talan edilmede Malatya ilimizdeki Tümülüslerin de payı büyüktür. Anadolu'da MÖ VIII. yüzyıldan itibaren görülmeye başlanana tümülüsler, kraliyet ailesi veya soyundan gelen kişiler için ya da toplum içerisinde önemli bir konuma sahip olan bireylerin mezarları olarak inşa edilmişlerdir. Adak eşyaları veya mezar sunumlarıyla Anadolu'nun kültür mirasına sahip en önemli mimari yapılar arasında yer almaktadırlar.

Malatya ilinde çok sayıda tümülüs söz konusudur. Bu tümülüslerin çoğu tescil altına alınmıştır. Müze kayıtlarında, Yazıhan İlçesi'ne bağlı, Erecek nahiyesinde bulunan ve Üç Tepeler olarak adlandırılan, birbirine bitişik olarak konumlanan 3 tümülüs haricinde tümülüs envanterleri mevcut değildir. Nitekim Darende ilçesi sınırları içerisinde de pek çok tümülüs çıplak gözle görülebilmektedir. Malatya'daki mevcut tümülüslerin acilen koruma altına alınmaları gerekmektedir. Çünkü bu tümülüsler, Malatya'nın kültürel zenginliği ve tarihi geçmişi için çok önem arz etmektedirler.

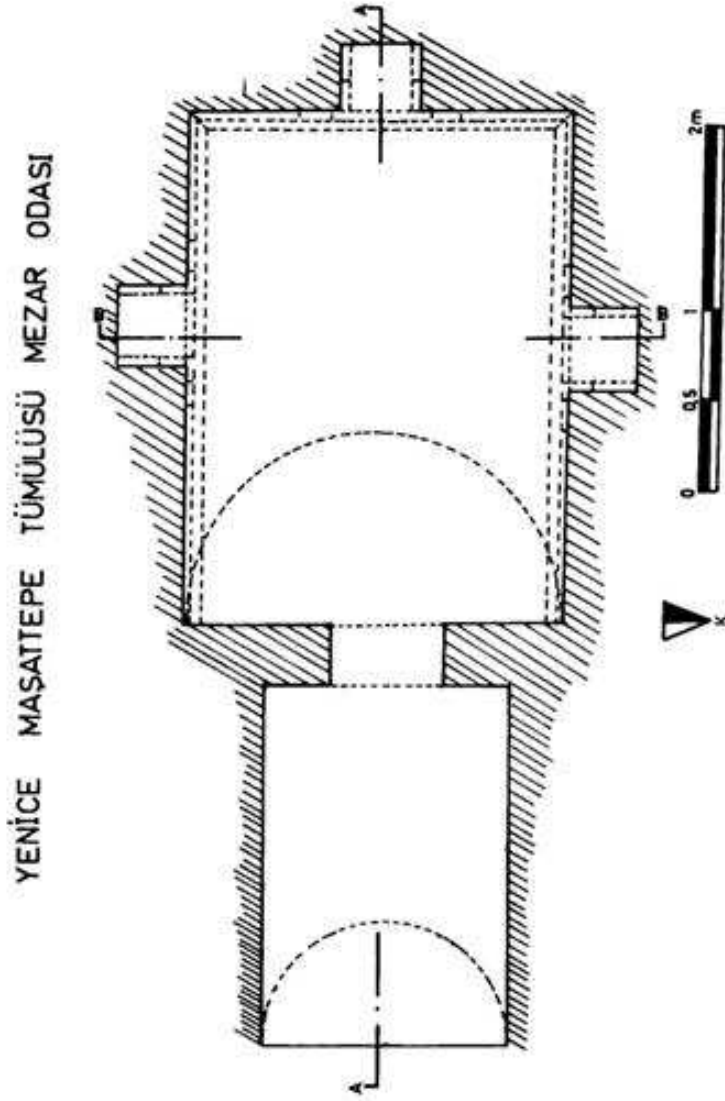
KAYNAKÇA

- Akturan, M., *Eski Malatya Nekropolü Kazısı 1976*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 1989.
- Avşar, G., *Anadolu Tümülüslerinin Tipolojik Açından İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2016.
- Ayabakan, C., "Maşattepe Tümülüsü Kurtarma Kazısı", 1. Müze Kurtarma Kazıları Semineri, 1990, Ankara.
- Belli, O., *Kırgızistan'da Taş Balbal ve İnsan Biçimli Heykeller*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2003 İstanbul.
- Birecikli, F., "Ana Hatlarıyla Friglerde Din", Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Akademik Bakış Cilt 4 Sayı 7 Kış 2010
- Eraslan, F., ve Dig., "Perre Antik Kenti Nekropol Alanı 2008 Yılı Kazı ve Temizlik Çalışmaları", 18. Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu:27-30 Nisan 2009-Sivas: Bildiriler (ss. 91-104), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2010.
- Erdoğan, S., *Gordion Tümülüsleri Işığında Frigler'de Oda Mezarlara Ölü Gömme Gelenekleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2007.
- Ergeç, R., "Güney Kommagene Bölgesindeki Antik Dönem Nekropol ve Mezarları" Doktora Tezi, Konya, 1995.
- Harpers Latin Dictionary, At The Clarendon Press, Oxford, 1879.
- <http://www.darende.gov.tr/masattepe-tumulusu> 27/03/2017

- K. Rabadjiev, "The Thracian King's Tomb (An Attempt at a New Interpretation)", *Annuaire de L'universite de Sofia, St. Kliment Ohridski, Faculte de Histoire-Studia Archaeologica, Tome 2, 1995*, s.115-134.
- Körte, G., ve A. Körte, *Gordiaon: Ergebnisse der Ausgrabung im Jahre 1900*, Jahrbuch des Kaiserlich Deutschen Archaologischen Institus, Berlin 1904.
- Mansel, A. M., *Ege ve Yunan Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1995.
- Mansel, A.M., *Trakya'nın Kültür ve Tarihi*, Edirne Yöresi Eski Eserleri Sevenler Kurumu, 1938 İstanbul.
- Okunak, M., *Hierapolis Kuzey Nekropolü (159D Nolu Tümülüs) Anıt Mezar ve Buluntuları*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2005.
- Ökse, A.T., "Eski Çağdan Günümüze Ölü Gömme ve Anma Gelenekleri" *Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi*, Ankara: Sayı. 5, 2005:1-8.
- Özdoğan, M., ve M. Akman, "1990 Yılı Trakya ve Marmara Bölgesi Araştırmaları", *IX. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Ankara, 1992, s.405-423.
- Özgüç, Tahsin. Mahmut Akok. (1947), 'Türk Tarih Kurumu Adına Anıtkabir Alanında Yapılan Tümülüs Kazıları', *Bellekten*, Vol. XI, No.41, ss.27-56.
- Öztekin, İ. E., "MÖ 1. Binde Anadolu'da Tümülüs Geleneğinin Kronolojik Gelişimi ve Coğrafi yayılımı", (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi) Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2006.
- Ratté, Christopher. (1994), 'Not the Tomb of Gyges', 1994. *The Journal of Hellenic Studies*, Vol.114, pp.157-161.
- Saltuk, S., *Arkeoloji Sözlüğü*, İnkılap Kitapevi, İstanbul 1997.
- Sevin, V., *Arkeolojik Kazı Sistemi El Kitabı*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1999 İstanbul.
- Sivas, T., *Eskişehir, Afyonkarahisar, Kütahya İl Sınırları İçerisindeki Phryg Kaya Anıtları*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1999.
- Uğur, H., *Garipler Tümülüsü*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2012.
- Yıldırım, Ş., *Askertepe Tümülüsü*, *Anadolu (Anatolia)*, 36, 2010, 149-178.
- Yıldırım, Ş., "Doğu Trakya'da Mezar Tepelerinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi" (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2008.

EKLER:

Resim 1- Yenice Maşattepe Tümüsü Mezar odası planı
Ayabakan, 1990, 55.

Resim 2 ve 3- <http://www.darende.gov.tr/masattepe-tumulusu>

Resim 4: Malatya Müzesi Fotoğraf Arşivi

Fig. 1: Geç Hellenistik-Erken Roma dönemine ait pişmiş topraktan yapılmış, bej renkli, kiremit / kırmızı hamurlu, çark yapımı, yuvarlak ağızlı, halka kaideli vazo (Y. 10.4 cm; Ağız Çapı: 5.2; Kaide Çapı: 5.8 cm; Gövde Çapı: 10.4 cm), Env. No: 1/8374, Malatya Müzesi (Malatya Müzesi'nin izni ile)

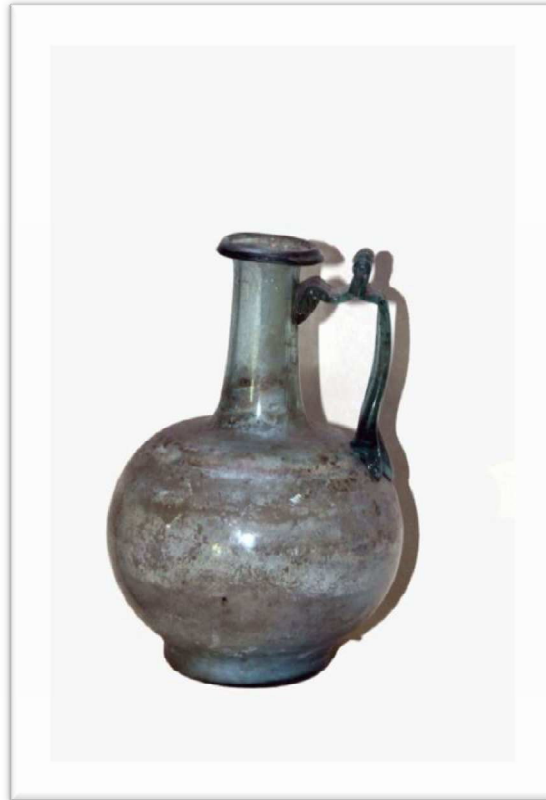

Fig. 2: Geç Hellenistik-Erken Roma dönemine ait cam şişe. Açık yeşil renkte, serbest üfleme tekniği ile yapılmıştır. Yuvarlak ağızlı, dudaklar dışa dönük, silindirik bir boyna sahip dip kısmı içbükeydir. Omuzdan boyuna doğru kulplu olup, kulpun ağza yakın kısmında dışa doğru çekilerek katlanmış çıkıntısı vardır. Şişenin içerisinde sıvısı mevcuttur. (Yükseklik: 21,5 cm; Ağız Çapı: 5,2 cm; Kaide Çapı: 8 cm; Gövde Çapı: 14,3 cm), Env. No: 2/8375, Malatya Müzesi (Malatya Müzesi'nin izni ile)

Fig. 3: Geç Hellenistik-Erken Roma dönemine ait cam şişe. Açık yeşil renktedir. Serbest üfleme tekniği ile yapılmıştır. Yuvarlak ağızlı, dudaklar dışa dönüktür. Silindirik bir boyna sahip olup dip kısmı içbükeydir. Omuzdan boyuna doğru kulplu olup, kulpun ağza yakın kısmında dışa doğru çekilerek katlanmış çıkıntısı vardır. Şişenin içerisinde sıvısı mevcuttur. Sıvının ne amaçla kullanıldığı henüz bilinmemektedir. (Yükseklik: 14,5 cm; Ağız Çapı: 3,4 cm; Kaide Çapı: 5 cm; Gövde Çapı: 8,9 cm), Env. No: 3/8376, Malatya Müzesi (Malatya Müzesi'nin izni ile)

Fig. 4: Geç Hellenistik-Erken Roma dönemine ait cam şişe. Açık yeşil renktedir. Serbest üfleme tekniği ile yapılmıştır. Yuvarlak ağızlı, dudakları dışa dönüktür. Silindirik bir boyun, torba gövdeye sahiptir. Dip kısmı içbükeydir. Mezar odasında iskeletin sağ yanında bulunmuştur. (Yükseklik: 15,7 cm; Ağız Çapı: 3,7 cm; Gövde Çapı: 8,9 cm), Env. No: 4/8377, Malatya Müzesi (Malatya Müzesi'nin izni ile)

Fig. 5: Geç Hellenistik-Erken Roma dönemine ait cam kâse. Yeşilimsi sarımtırak renkte olup, kalıba üfleme tekniği ile oluşturulmuştur. İnce profile sahip geniş yuvarlak ağızlıdır. Silindirik boyundan sonra gövde kısmı omuzda genişleyip dipte daralmıştır. Gövdenin en geniş kısmında paralel iki yiv mevcuttur. Mezar odasında nişin içerisinde bulunmuştur. (Yükseklik: 15,7 cm; Ağız Çapı: 3,7 cm; Gövde Çapı: 8,9 cm), Env. No: 5/8378, Malatya Müzesi (Malatya Müzesi'nin izni ile)

Fig. 6: Geç Hellenistik-Erken Roma dönemine ait kase-su mermeri. Kahverenginin değişik tonları ve beyaz renklerden oluşan damarlı su mermerinden yapılmıştır. Hafif içe dönük geniş yuvarlak ağızlı, yarım küre gövdeli olup dip kısmı düzdür. Ağız kısmında bir yiv mevcuttur. Dip kısmında iç içe profilli dairelerden oluşan oturak yapılmıştır. Mezar odasında nişin içerisinde bulunmuştur. (Yükseklik: 5,7 cm; Ağız Çapı: 10,1 cm), Env. No: 6/8379, Malatya Müzesi (Malatya Müzesi'nin izni ile)

Fig. 7: Geç Hellenistik-Erken Roma dönemine ait altın ağız bağı. İnce levha şeklindedir. Cesedin ağızını kapatmak için kullanılmıştır. Elips şeklinde olup, her iki ucunda bağlama deliği vardır. İskeletin göbek seviyesinde bulunmuştur. (Yükseklik: 12,1 cm; Genişlik: 4,8 cm), Env. No: 7/8380, Malatya Müzesi (Malatya Müzesi'nin izni ile)

Fig. 8: Geç Hellenistik-Erken Roma dönemine ait altından zümrüt kaşlı erkek yüzüğü. Yakut kaşlıdır. Kaşın üzerinde tam ortada sol profilden uzun saçlı bir erkek başı oyularak resmedilmiştir. İskeletin sağ elinin yakınında bulunmuştur. (Yükseklik: 3 cm; Genişlik: 2,5 cm), Env. No: 8/8381, Malatya Müzesi (Malatya Müzesi'nin izni ile)

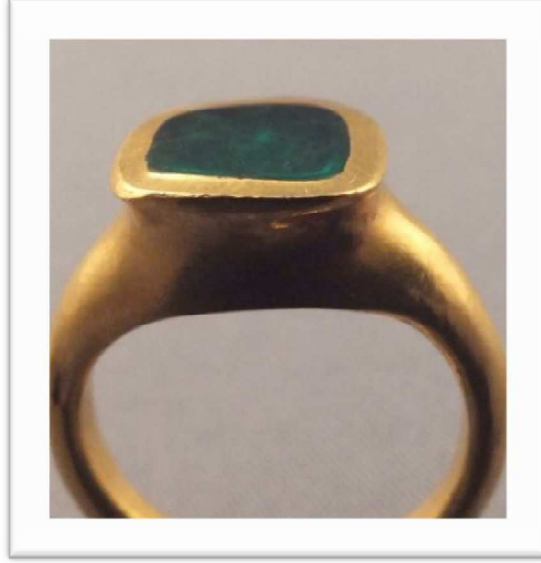

Fig. 9: Geç Hellenistik-Erken Roma dönemine ait altından zümrüt kaşlı kadın yüzüğü. Yuvarlak halka şeklinde kaş oturağına sahip ve kaşı dikdörtgen şeklindedir. İskeletin sol elinin yakınında bulunmuştur. (Yükseklik: 2,4 cm; Genişlik: 1,1 cm; Kaş uzunluğu: 1,2), Env. No: 9/8382, Malatya Müzesi (Malatya Müzesi'nin izni ile)

Fig. 10: Geç Hellenistik-Erken Roma dönemine ait ahşaptan yapılmış kulaç tıkacağı. Ters kesik koni başlı, yuvarlak uçlu, ucu ile başı arasında disk vardır. İskeletin kafatasının çevresinde bulunmuştur. (Yükseklik: 2,4 cm; Genişlik: 1,1 cm; Kaş uzunluğu: 1,2), Env. No: 10/8386, Malatya Müzesi (Malatya Müzesi'nin izni ile)